

## İnas Darülfünunu Üzerine Açıklamalar

Ali Arslan\*

Daha önce tarafımızdan kaleme alınan ve *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* dergisinde yayımlanan “İnas Darülfünunu (1914-1921)”<sup>1</sup> başlıklı makalemiz üzerine yine bu derginin VII/2 (2006) sayısının “Katkılar” bölümünde E.Dölen tarafından bir tenkit yazısı yayımlanmıştır,<sup>2</sup> ayrıca yazının devamında bulunan Ş.Etker’in yazısında da aynı konu işlenmektedir. Her iki yazıda ortaya atılan iddialar üzerine makale sahiplerine cevap hakkı doğduğu kanısındayız.

İnas Darülfünunu makalesini oluşturan malzemeler 1995-2000’li yıllar arasında elde edilmişti ve burada Maarif Nezareti’ne ait arşiv kullanıma açık olmadığı için o yıllarda bu kaynaklardan istifade edilememişti, ancak adı geçen bu tasnif bugün araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Yeni belgeler ışığında bazı bilgilerin akademik dünya ile paylaşılması ihtiyacı duyulmuştur. Bu konuda hazırlamakta olduğumuz detaylı çalışmamız ilerleyen zamanda kitap olarak çıkacaktır.

Öncelikle birinci maddede ortaya atılan iddianın ispat edilmesi için yani “*İnas Darülfünunun kendisine ait bir nizamnamesi yoktur*” ifadesinin geçerli olabilmesi için 20. yüzyılın ilk çeyreğine ait Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki ilgili dairelerin-birimlerinin bütün evrakının görülmesi gerekirdi. Bu mümkün değilse bile en azından Maarif Nezareti Evrakında yer alan 4940 adet dosya ve bu dosyalar içinde bulunan yaklaşık 1.874.363 adet belgenin taranması elzemdir. Bu belgeler dikkatlice incelendiğinde görülecektir ki İnas Darülfünunu için Maarif Nezareti tarafından hazırlanmış üçten fazla talimatnamenin<sup>3</sup> var olduğu ve bunlara göre işlem yapıldığı ortaya çıkacaktır.

\* “İnas Darülfünunu Dahiliye Talimatnamesi” (1915)

\* “İnas Darülfünunu İmtihanları Hakkında Muvakkat Talimatname” (1917)

\* “İnas Darülfünuna Kayd ve Kabulü Hakkında Talimatname” (1917)

Katkı yazılarında da belirtildiği üzere İnas Darülfünunu Darülmullimâtı Âliye’nin Âli sınıfları olarak Darülfünun içinde onun teşkilatı ve imkânları içinde açılmıştır. Hocaları sadece Darülfünun’dan değil aynı zamanda

Darümuallimin-i Âliyeden de derslere girenler olmuştur. 1915-1916 öğretim yılında Cağaoğlu’nda müstakil bir binada ve ayrı bir müdürün idaresinde kendi talimatnamesi ile idare edilen bir kurumdur. İnas Darülfünunun ilk ve son müdürü Ali Nazima’dır. Onun döneminde İnas Darülfünunu’nun bütün kayıtları, yazışmaları ayrı tutulmuştur tıpkı diğer fakülte ve yüksek okullar gibi bütün faaliyet raporları ayrı ve direk olarak Tedrisat-ı Aliye dairesine gönderilmiştir. Bu dönemde İnas Darülfünunun her yönden gelişerek ve bağımsız bir kurum halini alması için gerekli idari ve ilmi düzenlemeler yapılmıştır. Tam anlamı ile bir üniversite olması ise devrin olağanüstü şartları nedeniyle gerçekleşmemiştir.

En önemlisi, İnas Darülfünunu’nun kendine mahsus logosu ve idaresi vardır. Tüm yazışmaları aracısız Maarif Nezareti ile doğrudan yapmaktadır, kendi kayıtlarını kendi idari personeli vasıtasıyla tutmaktadır. Burada araştırmacıları yanıltan husus şudur ki İnas Darülfünunu’nun öğrenci kaynağının çoğu Darümuallimât olduğu gibi yine mezunlarının birçoğu da öğretmen veya idareci olmasıdır. Yine başta belirttiğimiz gibi teşkilat olarak Darümuallimâta bağlı olması, sadece Darümuallimât’ın değil hem Darülfünun hem de Darülmallimin hocalarının desteği ile eğitim faaliyetlerini devam ettirmesi İnas Darülfünunun ayrı bir yüksek kurum olmasını engellemez?

Öğrencilerin yatılı olması ve bunların tamamen Darümuallimât’ta ikamet etmeleri de Darümuallimât ile ilişkiyi güçlendirir. Ama buradan mezun olan öğrenciler Darümuallimât şهادetnamesi değil de tam aksine İnas Darülfünunu logosunu taşıyan şهادetnamenin verilmesi düşündürücüdür<sup>4</sup>. Zaten benim yazdığım makalede İnas Darülfünunun Darümuallimât’ta açıldığı ancak daha sonra ayrı bir kurum haline dönüştüğü izah edilmişti.

Burada üzerinde durulması gereken husus Osmanlı Devleti’nin son döneminde imkânsızlıklar ve toplumun kabulleri doğrultusunda kızların yüksek öğrenimlerinin bu şekilde pratik çözümlerle devam ettirilmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Bizim kanaatimize göre İnas Darülfünunu kuruluş aşamasında Darümuallimât’a teşkilat ve mali bakımından bağlı olsa da hedeflenen ve kısmen uygulanan bağımsız ve ayrı bir kurum olarak bir kız üniversitenin yaşatılmasıdır. Zaten biz biliyoruz ki İnas Darülfünunu kapatıldığı zaman öğrenciler Darümuallimât’a geri dönmüyorlar yine Darülfünun’un Fen ve Edebiyat Fakültelerine dahil oluyorlar ve eğitimlerini tamamlayıp isteyenler öğretmen oluyor istemeyenler de görev yerlerine gitmiyorlardı. Bu konuda asıl problem kızların yüksek öğrenimlerinin nasıl halledileceği meselesidir. Devrin yöneticileri geçici çözümler ile bunu aşmaya çalışmışlardır.

\* Prof. Dr. Ali Arslan, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

<sup>1</sup> Ali Arslan, ve Özlem Akpınar, “İnas Darülfünunu (1914-1921),” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.VI, Sayı 2, 2005, s.225-234.

<sup>2</sup> Emre Dölen, “İnas Darülfünunu üzerine” [Katkılar], *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.VII, Sayı 2, 2006, s.181-183, ve devamında Şeref Etker’in “İstanbul Darülfünunu hakkında notlar” başlıklı yazısı (s. 184-185).

<sup>3</sup> Nizamname-Talimatname ayrımı göz önünde bulundurulmamıştır. Cumhuriyet Döneminde de hem Darülfünun hem de Yüksek Öğretmen Okulu talimatname ile idare edilmiştir.

<sup>4</sup> İlginçtir, Sayın Emre Dölen bu şهادetnameyi ilk defa kendisi yayınlamıştır. Bkz: Emre Dölen ve Nuran Yıldırım, *Darülfünun’dan Günümüze Üniversite Yayıncılığı ve Yaşam*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2003, s.84.

İnas Darülfünunu hakkında yukarıda belirtildiği üzere hazırlamakta olduğumuz eserimiz kısa bir süre sonra yayımlandığında bu karmaşık olayın bütün teferruatını aydınlatacak bilgiler aynen neşredilecektir<sup>5</sup>.

Son olarak Sayın Emre Dölen ve Sayın Şeref Etker gibi değerli araştırmacıların tenkit ve katkı yapan çalışmalarını akademik ve objektif bilimin gelişmesi adına yararlı görüyor, devamını diliyor ve teşekkür ediyoruz.

---

<sup>5</sup> Bu cevap niteliğinde olan yazıda geçen belgelerin (özellikle Maarif Nezareti Evrakı) tam referansları kitapta yayınlanacağı için verilmemiştir.